

ОСТРОУШКО Оксана – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу та слов'янської філології, Криворізький державний педагогічний університет, пр. Гагаріна, 54, Кривий Ріг, 50086, Україна (ostroushko.oksana@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5329-8387>

DOI <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.52.8>

Бібліографічний опис статті: **Остроушко, О.** (2022). Переклад реалій у текстах кулінарних відеорецептів. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 52, 61–69, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.52.8>

ПЕРЕКЛАД РЕАЛІЙ У ТЕКСТАХ КУЛІНАРНИХ ВІДЕОРЕЦЕПТІВ

Анотація. У статті проаналізовано особливості англо-українського перекладу реалій у текстах кулінарних відеорецептів. Матеріалом дослідження послуговували самостійно виконані переклади 37 відеорецептів різдвяної тематики з кулінарних YouTube-каналів Гордона Рамзі, Джеймі Олівера, Анни Олсон. Представлено приклади перекладу одиниць тематичних груп «Назви страв», «Назви інгредієнтів страв», «Назви напоїв», «Власні назви». Провідною стратегією перекладу реалій визнано стратегію форенізації як таку, що найповнішою мірою забезпечує точність відтворення інформації, а основним прийомом – транскрибування. На вибір перекладацького відповідника впливали загальні закономірності й правила перекладу аудіовізуальних текстів, що унеможливлювали застосування коментарів та мінімізували описовий переклад. Переважну більшість зафіксованих лексем-реалій поки не кодифіковано словниками, що змушує перекладача звертатися до живого мовлення, відстежувати тенденції слововживання й засвоєння іноземних слів, приділяти увагу дотриманню правописних норм української мови як мови перекладу. Описані кулінарні реалії, належні з походження до тої чи тої національної кухні, стають елементами багатьох національних кухонь світу. Це один із виявів глобалізаційних світових процесів. Тож перекладач повинен мати доволі високий рівень обізнаності з кулінарною культурою різних народів. Проаналізовані англійські кулінарні тексти виконують роль ретрансляторів і популяризаторів кулінарних традицій різних народів і націй, а англійська мова виявляється посередником, завдяки якому в українську мову проникає багато чужомовних кулінарних назв – французьких, італійських, іспанських, арабських, шведських, з мови ідиш. Це, безумовно, пов'язано зі статусом англійської мови як глобальної. Актуальною є проблема лексикографічного опису та кодування нових лексичних одиниць із сфери кулінарії. Запропоновані у статті слова та словосполучення як україномовні відповідники кулінарних реалій можуть бути уведений до тлумачних та перекладних словників сучасної української мови. Вони можуть бути легко та швидко адаптовані до граматичної системи української мови. Зафіксовано значну кількість граматичних трансформацій, застосованих під час перекладу речень із реаліями.

Ключові слова: кулінарний рецепт, реалія, стратегія форенізації, перекладацькі трансформації, транскрибування, описовий переклад.

OSTROUSHKO Oksana – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Translation and Slavic Philology, Kryvyi Rih State Pedagogical University, 54, Gagarin Ave., Kryvyi Rih, 50086, Ukraine (ostroushko.oksana@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5329-8387>

DOI <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.52.8>

To cite this article: **Ostroushko, O.** (2022). *Pereklad realii u tekstakh kulinarynykh videoretseptiv* [Translation of realias in culinary video recipes texts]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 52, 61–69, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.52.8> [in Ukrainian].

TRANSLATION OF REALIAS IN CULINARY VIDEO RECIPES TEXTS

Summary. *The article analyzes the peculiarities of the English-Ukrainian translation of realias in the culinary video recipes texts. The analyze is based on the self-made translations of 37 Christmas-themed video recipes from the culinary YouTube channels by Gordon Ramsay, Jamie Oliver and Anna Olson. Examples of translating the realias of the thematic groups of names of dishes, ingredients of dishes, drinks, and proper names are presented. The leading strategy of translation is the foreignizing strategy, which allows achieving the accuracy of information reproduction. Transcribing turned out to be the main technique when translating the realias in the video recipes. The choice of the translation correspondence is influenced by the general rules of the translation of audiovisual texts, which make it impossible to use comments and minimize explication. The vast majority of recorded lexemes-realias have not yet been codified by dictionaries, which requires the translator to refer to the speech, to track trends in word usage and assimilation of loan-words, to pay attention to compliance with the spelling norms of the Ukrainian language as the target language. The described culinary realias, being by their origin belonging to one or another national cuisine, are currently becoming elements of many national cuisines of the world. This is one of the manifestations of globalizing world processes. Therefore, the translator must have a fairly high level of familiarity with the culinary culture of different nations. The analyzed English culinary texts play the role of popularizers of culinary traditions of various nations, and the English language turns out to be a mediator through which many culinary names are borrowed into the Ukrainian language. Borrowings from French, Italian, Spanish, Arabic, Swedish, Yiddish languages have been recorded. This is certainly due to the status of English as a global language. The problem of lexicographic description and coding of new lexical units in the field of cooking is relevant. The words and phrases proposed in the article as Ukrainian translation correspondence of culinary realias can be included in explanatory and translation dictionaries of the modern Ukrainian language. Described units are adapted easily and quickly to the grammatical system of the Ukrainian language. A significant number of grammatical transformations applied in the translation of sentences with realias were noted.*

Key words: *culinary recipe, realia, foreignizing strategy, translation transformations, transcribing, explication.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасних комунікаційних технологій, зокрема інтернет-комунікації, детермінує з'яву нових мовленнєвих жанрів, а також розвиток і модифікацію традиційних. Серед останніх – жанр кулінарного рецепта. За свідченнями істориків, найдавніший збірник рецептів – три давні месопотамські таблиці, датовані XVII ст. до н. е., а найдавніші кулінарні книги – датована XIII–XIV ст. італійська збірка рецептів та збірка рецептів кухарів короля Ричарда II з 1390 р. (Burton, 2016, с. 6). У сучасному інтернет-просторі доволі популярним контентом на YouTube-платформі є кулінарні канали. Так, канал американського шеф-кухаря Гордона Рамзі (Gordon James Ramsay), створений 2006 р., має 19,5 млн. підписників і майже 3,7 млрд. переглядів. Канал британського шеф-кухаря Джеймі Олівера (James Trevor «Jamie» Oliver), створений теж 2006 р., має 5,73 млн. підписників і більш ніж 862 млн. переглядів. Канал канадської шеф-кухарки Анни Олсон (Anna Olson), створений 2015 р., має 1,37 млн. підписників і більш ніж 123 млн. переглядів.

Наші спостереження дають підстави стверджувати, що окремі відео на кулінарних YouTube-каналах – це, по суті, різні модифікації жанру кулінарного рецепта: від детальної відеодемонстрації з усним поясненням усього алгоритму приготування страви до коротких показів, скажімо, одного прикладу застосування тої чи тої кулінарної техніки або прийому.

У глобальному світовому контексті зростає роль перекладу з англійської на інші національні мови: абсолютна більшість людей не володіє англійською такою мірою, щоб вільно й повно сприймати інформацію, оригінально подану англійською мовою. Переклад робить інформацію доступною великій кількості людей.

У нашому ж українському контексті російської військової агресії та намірів сусідньої держави взагалі знищити все українське – і державу, і культуру, і мову – роль української мови як культурного посередника, як медіатора зростає надзвичайно. На жаль, до сьогодні в певних комунікативних сферах масової

культури цю роль культурного посередника продовжує виконувати російська мова. Скажімо, на YouTube є російські переклади відео Джеймі Олівера, а от із українськими – проблема. Ми не торкаємося питання авторських прав, дозволів на переклад тощо, але окреслюємо загальну проблему: українська мова має значно активніше опановувати сферу перекладу текстів масової культури загалом і текстів кулінарного дискурсу зокрема, особливо в просторі інтернет-комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри звичність, простоту, «приземленість» кулінарного дискурсу, його переклад викликає певні труднощі. Тож не випадково одна з тем Оксфордського симпозіуму з продовольства й кулінарного мистецтва (*Oxford Symposium on Food and Cookery*) 2009 р. (його загальна тематика – «*The Language of Food*») (Mac Con Iomaire, 2009) була присвячена проблемам перекладу: чи можна тексти певної національної кухні адекватно перекласти іншою мовою?

На сьогодні найкраще дослідженою й найочевиднішою є проблема перекладу слів на позначення страв, продуктів харчування, напоїв тощо. Особливу увагу перекладознавці приділяють способам відтворення в перекладі національно та культурно специфічної інформації.

Так, О. Жулавська та І. Заболотна, аналізуючи особливості перекладу англійських кулінарнімів (тобто назв страв і напоїв) українською мовою, розподіляють прийоми перекладу від найчастіше до найрідше вживаних так: калькування, транскрипція і транслітерація, описовий переклад. Кожен із зазначених прийомів має свої переваги й недоліки: «використовуючи транслітерацію і транскрипцію, перекладач зберігає екзотичний колорит, але не бере на себе відповідальності за зміст; калькування пов'язане із буквализмом і втратою національного колориту; описовий переклад призводить до збільшення обсягу тексту, що не завжди є бажаним» (Жулавська, & Заболотна, 2021, с. 139). Щодо застосовуваних стратегій перекладу дослідниці висновують таке: доцільною є стратегія форенізації (відчуження) з використанням стратегії доместикації (одомашнення) як допоміжної (наприклад, тлумачення лексеми в коментарі або використання посилання на

назву страви чи продукту) (Жулавська, & Заболотна, 2021, с. 139).

Так само І. Державецька звертає увагу на актуальність проблеми перекладу «гастрономічних реалій». Мовознавиця говорить про відображення «духу народу» в найменуваннях продуктів харчування, самого процесу й часу споживання їжі та напоїв (Державецька, 2013, с. 468).

На особливостях перекладу глутонічних найменувань зосереджується й О. Панченко. Серед найбільш продуктивних способів перекладу названо транскрипцію, транслітерацію, описовий переклад, калькування, переклад за допомогою еквівалента; нерідко перекладач змушений застосовувати лексико-граматичні (змішані) трансформації (Панченко, 2021, с. 91). Про транслітерацію, транскрибування та експлікацію як основні способи перекладу кулінарної термінології йдеться в публікації Ю. Чернової та Т. Гаращенко (Чернова, & Гаращенко, 2018).

Проте розвідок, присвячених англо-українському перекладу кулінарних текстів, поки небагато, а кулінарні аудіовізуальні тексти, зокрема тексти кулінарних відеорецептів, ще не були предметом зацікавлення перекладознавців.

Мета і завдання дослідження. Ми виконали переклад добірки різдвяних відеорецептів (загалом 14 відео з 37 відеорецептами) із кулінарних YouTube-каналів Гордона Рамзі, Джеймі Олівера, Анни Олсон за принципами й вимогами закадрового перекладу. **Мета** нашої розвідки – виявити й проаналізувати труднощі, способи та прийоми англо-українського перекладу реалій у текстах кулінарних відеорецептів. **Завдання** дослідження: виокремити тематичні групи реалій; визначити провідну стратегію перекладу; описати застосовані способи перекладу й перекладацькі трансформації; окреслити чинники, що визначають вибір перекладацьких відповідників; визначити лексичні одиниці для подальшої кодифікації словниками; виявити можливі порушення норм української мови в перекладах задля уникнення помилок.

Виклад основного матеріалу. Кулінарні рецепти – це передусім тексти інструктивного характеру, під час перекладу яких важливо дотримуватися максимальної точності. Це впли-

ває на обрання провідної стратегії перекладу. Ми погоджуємося з перекладознавцями, що визначальною має бути стратегія форенізації, оскільки саме така настанова дає змогу максимально відтворити реалії кулінарної культури.

Переклад текстів виконувано як закадровий, а це не могло не впливати на вибір перекладацьких рішень: вимоги ізохронії та синхронізації практично унеможлиблювали застосування описового перекладу й коментарів, типових для перекладу аудіовізуальних текстів.

Частина засвідчених нами лексем-реалій уже не сприймаються як екзотизми, вони увійшли до активного словника сучасної людини. Зумовлено це позамовними чинниками. Глобалізація, розвиток торгівлі, швидке розповсюдження нової техніки та технологій сприяють швидкій асиміляції нових явищ національними культурами, що спричиняє відповідні зрушення й у словниковому складі їхніх мов – збагачення його новими лексемами як шляхом запозичення, так і словотворення. Важливо, що англійські кулінарні тексти постають ретрансляторами також інших культур.

У досліджуваних матеріалах ми виокремили такі тематичні групи реалій: назви страв, назви інгредієнтів страв, назви напоїв, власні назви. Доволі нечіткою є межа між назвами страв і назвами інгредієнтів страв: скажімо, соуси можна готувати й подавати як окрему страву, водночас у низці рецептів вони є лише інгредієнтом. Аналізовані одиниці ми розподілили на підставі семантичного критерію поміж такими групами.

1. Назви страв:

*When you go to Italy, you have the **porchetta**, the rolled beautiful loin and belly of pork.* – Коли їдете до Італії, маєте там **поркету**, чудовий свинячий рулет із грудинки та підчерев'я. Поркета – традиційна італійська страва, м'ясний рулет із свинини, який запікають до рум'яної скоринки. Під час перекладу застосовано прийом транскрибування.

*Christmas **Gravadlax**.* – Різдвяний **гравлак**. Гравлак – скандинавська страва, закуска з сирого лосося, приправленого сіллю, цукром і кропом. У шведській і нідерландській мовах функціонують два варіанти цієї назви: *gravlax* і *gravad lax*. Джеймі Олівер

уживає обидві: у назві *Gravadlax*, у тексті рецепта – *gravlax*. У перекладі застосовано прийом транскрибування.

*Veggie **Pithivier**.* – *Вегетаріанський **nimis**'є*. Пітів'є – традиційний французький круглий закритий пиріг із начинкою. Названий за назвою французького міста Пітів'є, звідки, як припускають, поширився цей кулінарний виріб. У ході перекладу лексему транскрибовано.

*Festive **Tiramisu**.* – *Святковий **тирамісу***. Тирамісу – італійський десерт із ароматом кави (Вільний, 2016). Готується на основі сиру маскарпоне, особливого виду печива (савоярді, або дамські (бісквітні) пальчики), кави та какао. При перекладі використано прийом транскрибування.

Yule Log. – *Різдвяне **поліно***. Різдвяне поліно, або Бюш-де-Ноель (фр. *Bûche de Noël*), – традиційний французький десерт, бісквітний рулет, якому надають форму поліна. Готують наприкінці року. В англійських країнах десерт відомий під назвою *Yule Log*, назва містить шотл. *Yule* – Різдво. Назву десерту вживано і як транскрибований варіант французького відповідника, і в буквальному перекладі (з синтаксичною трансформацією – зміною порядку слів і виду синтаксичного зв'язку). У тексті відеорецепта Анна Олсон уживає не тільки англійську, а й французьку назву, яку, на наш погляд, варто зберегти й у перекладі: *Let's get back to that tiramisu **Bûche de Noël**.* – *Повернімося до нашого **Бюш-де-Ноель***. При перекладі цього речення ми застосували кореферентну заміну (*tiramisu* – *нам*): кондитер пропонує авторський варіант відомого десерту, з кремом на основі маскарпоне, типовим для тирамісу. Використання такого лівобічного означення спричинило б додавання в українському реченні багатьох слів, що є небажаним для закадрового перекладу. Крім того, на початку рецепта авторка пояснює його особливості.

*Christmas **Crumble**.* – *Різдвяний **крамбл***. Крамбл – солодка запечена страва з подрібнених фруктів (можливі також ягоди), покритих зверху сумішшю масла, борошна та цукру. Перекладено з застосуванням прийому транскрибування.

*The spectacular hazelnut **dacquoise** torte and this is filled with caramel mousse.* – *Дивовижний*

ліщиновий **дакуаз** з карамельним мусом. Дакуаз – торт, що складається з сухих білково-горіхових коржів, збитих вершків або ж масляного крему. Слово походить із французької мови, під час перекладу застосовано прийом транскрибування. Використано також прийом випущення: лексичне значення слова *дакуаз* містить сему ‘торт’, тож слово *торт* тут зайве.

Picturesque three layers of nut meringue with caramel mousse sandwiched in between them. – Принадливі три шари горіхової **меренги** з карамельним мусом між ними. *Меренга* – «тістечко з запечених збитих яєчних білків та вершків з цукром» (Словник, 1973, с. 675), синонімом є слово *безе* – «легке тістечко із збитих та запечених яєчних білків із цукром» (Словник, 1970, с. 127). Обидва слова – запозичення з французької мови; у ході перекладу їх транскрибовано.

Set on the widest or lowest setting and just feed each piece through twice just you're making lasagna. – *Покладіть на найширшу чи найнижчу насадку і пропустіть кожен шматок двічі, наче ви робите лазанью* (у контексті йдеться про те, що тісто необхідно двічі пропустити через насадку в кухонній машині, щоб добре розкачати його). *Лазанья* – традиційна італійська страва з шарів тіста та шарів начинки, залитих соусом. Під час перекладу застосовано прийом транскрибування (слово запозичене з італійської мови).

I want to make my apricot lemon rugelach. – *Я хочу приготувати абрикосово-лимонні ругелакс*. *Ругелакс* – традиційна єврейська випічка, пісочні рогалики з начинкою. Їх часто готують як святкову випічку, але подають у більшості кафе та пекарень Ізраїлю, вони також популярні серед єврейської діаспори по всьому світу. Слово походить із мови їдиш.

Granola. – **Гранола**. Гранола – традиційний американський перекус, а також страва для сніданку на основі вівсяних пластівців. Назва страви транскрибована.

Roasting pumpkin ... is also great as a filling for ravioli. – *Запечений гарбуз – також чудова начинка для равіолі*. *Равіолі* – запозичення з італійської мови; різновид італійської пасти, невеликі вироби з тіста з начинкою. У перекладі використано прийом транскрибування та морфологічної видозміни: не властивий українській мові дієприкметник активного

стану замінено дієприкметником пасивного стану (*roasting* – *запечений*).

So it's great for making soups, sauces, stews and risottos, plus it can be frozen. – *Вона (у тексті йдеться про шинку – О. О.) чудова для приготування супів, соусів, рагу й ризото, до того ж її можна заморозити*. *Ризото* – італійська страва з рису. Слово походить із італійської мови, під час його транскрибування дотримуємося норм українського правопису (не зберігаємо подвоєння букв на позначення приголосних; використовуємо літеру *и* після *р* у позиції перед наступним приголосним). За передачі всього висловлення вдаємося до комплексної граматичної трансформації: у другій предикативній частині пасивний інфінітив у складі модального дієслівного присудка перекладаємо українським інфінітивом. При цьому змінюється синтаксична структура речення: в українському перекладі вжито односкладне безособове речення; англійський підмет *it* має відповідником прямий додаток *її*.

Pear is the star of the chutney. – *Груші – головне в чатні*. *Чатні* – традиційні індійські соуси, які зазвичай готують із фруктів (фруктів та овочів, рідше тільки овочів) із додаванням прянощів та спецій. У перекладі застосовано транскрибування щодо назви страви, а також демегафоризацію (*star* – *головне*).

Christmas Beef Wellington. – **Різдвяний біф Веллінгтон**. Біф Веллінгтон – особливим чином запечена яловича вирізка (покрита паштетом, грибною пастою, обгорнута листовим тістом). Хоча походження назви страви залишається неясним, існує версія, що вона названа на честь Артура Веллслі, першого герцога Веллінгтона. При транскрибуванні власної назви зважаємо на норми українського правопису, згідно з якими англійську літеру *w* на позначення звука [w] звичайно передають через *в* (Український правопис, 2019, с. 156), а у власних назвах іншомовного походження зберігають подвоєння букв на позначення подовжених приголосних (Український правопис, 2019, с. 158). Синонімом до транскрибованого виразу є словосполучення *яловичина Веллінгтон* – результат поєднання українського відповідника та транскрибованого елемента.

2. Назви інгредієнтів страв.

You want to get two beautiful Cumberland sausages. – *Вам треба взяти дві чудові*

камберлендські ковбаски. Камберлендська ковбаса – це гостра пряна ковбаса зі свинини, яку почали виготовляти у давньому графстві Камберленд. Відмітною рисою є те, що м'ясо для цієї ковбаси нарізують, а не перемелюють. Ковбаса має довжину до пів метра, зазвичай скручена в кільце, засмажена на сковороді або на грилі. Це готова страва, але Джеймі Олівер використовує її як інгредієнт для приготування складнішої різдвяної страви (*Sausage and sage sprouts – Брюсельська капуста з шавлією і ковбасою*). Під час перекладу застосовано прийом транскрибування й частиномовну заміну (іменник *Cumberland* – прикметник *камберлендські*), зміну виду синтаксичного зв'язку в словосполученні.

Last but not least a good shake of Worcestershire sauce. – *І наостанок гарно збризнути вустерширським соусом.* Вустерширський (за назвою графства Вустершир, ще вустерський) соус – кисло-солодкий ферментований соус, виготовлений на основі оцту, цукру, риби. Доступний також в Україні. У ході перекладу використано транскрибування, частиномовну заміну, зміну синтаксичного зв'язку, відповідником до фразеологічного звороту (*last but not least*) дібрано експресивно нейтральний прикметник *наостанок*.

Now it's time to make the sauce, a lovely Béchamel style sauce with sweet leeks, garlic, and mushrooms. – *А зараз час робити соус, чудовий бешамель із солодким пореем, часником і грибами.* Бешамель – соус французької кухні з молока, масла й борошна (Вільний, 2015). При перекладі реалії застосовано прийом транскрибування.

We've got these génoise sponge fingers. – *Ми маємо ці бісквітні пальчики.* Бісквітні пальчики, або дамські пальчики, або савоярді, – сухе бісквітне печиво видовженої форми, що нагадує палець. Є складником багатьох десертів, для тирамісу, зокрема, його замочують у каві. До реалії застосовано дослівний переклад із збереженням образності вислову, також прийом випущення: еліміновано лексему *génoise*; *женуаз*, або *тенузький бісквіт*, – окремих вид бісквіту, названий на честь міста Генуя. Випущення спричинено різновидом виконуваного перекладу, щоб не подовжувати його тривалість.

I'm taking this one to the next level because we're making that incredible choco-

late ganache. – *Я переведу це на новий рівень, тому що зроблю дивовижний шоколадний ганаш.* Ганаш – крем із шоколаду, вершків і вершкового масла. Використовують як начинку в цукерках і тістечках, а також для прикрашання десертів. При перекладі застосовано транскрибування (лексема запозичена з французької мови).

Where're the missing biscuit? – *Де зникле печиво?* Англійська лексема *biscuit* є типовим «фальшивим другом перекладача», міжмовним омонімом. В англійській мові це слово означає «невелике пласке сухе печиво, зазвичай солодке»: пор. англ. *biscuit* – «*a small, flat cake that is dry and usually sweet*» (Cambridge), англ. *cake* – «*a sweet food made with a mixture of flour, eggs, fat, and sugar*» (Cambridge), укр. *печиво* – «1. Кондитерські вироби з борошна // Здобне тісто, вирізане та спечене у формі кружечків, зірочок і т. ін.» (Словник, 1975, с. 348). Запозиченому шляхом транскрибування з французької мови слову *biscuit* у значенні «солодке пухке бездріжджове печиво» (Словник 1970, с. 190) відповідає англійське слово *sponge* («*a soft cake made with eggs, sugar, and flour and usually a type of fat such as butter*» (Cambridge)). Бісквіт – це солодка випічка, яка має пухку дрібнопористу структуру завдяки збиванню білків яєць або цілих яєць. Уживаючись самотійно, слово *biscuit* в українській лінгвокультурі асоціюється передусім із пухкими дрібнопористими коржами – основою для виготовлення різних видів тортів. Але з бісквітного тіста випікають і печиво, тобто сухі тверді кондитерські вироби, у такому разі уживають словосполучення *бісквітне печиво*. Щодо наведеного прикладу, то в контексті йдеться про згадане вище печиво *бісквітні (дамські) пальчики*, тож у перекладі ми використали словниковий відповідник.

Traditionally now we'd have the creamy layer tight, mascarpone cheese, which is delicious. – *Традиційно ми б мали зараз кремний прошарок із вишуканого маскарпоне.* Маскарпоне – італійський кисломолочний вершковий сир, який отримують шляхом додавання кислоти (винної, лимонного соку, білого винного оцту) до підігрітих вершків жирністю не більше 25%, що спричиняє згортання молочного білка. Виготовляють маскарпоне без закваски чи ферментів. Це традиційний складник

тирамісу та низки інших десертів. Продукт поширений в Україні, хоч і не дешевий. Під час перекладу застосовано прийоми транскрипції (лексема запозичена з італійської мови), зміни синтаксичної структури (складнопідрядне речення замінено на просте, підрядна частина трансформована в означення), випущення – оригінальне тавтологічне словосполучення *mascarpone cheese* (семантична структура слова *mascarpone* містить сему «сир») замінив однослівний відповідник *маскарпоне*.

And then ricotta. – *I помім рикота.* Рикота – італійський сир, виготовлений із молочної сироватки, а не з молока, як традиційні сири. Рикота – популярний складник багатьох страв (десертів, лазаньї, равіолі). Продукт поширений в Україні. Під час перекладу застосовано прийом транскрипції (слово запозичене з італійської мови). Натомість на сайтах інтернет-магазинів та на упаковках деяких виробників натрапляємо на транслітеровану назву продукту: *рикотта* (італ. *ricotta*). Вона порушує норми українського правопису, бо в словах іншомовного походження – загальних назвах – подвоєння літер на позначення приголосних не відбувається, а після літери *p* у позиції перед наступним приголосним уживають *u*, а не *i*. Перекладач має дотримуватися норм мови перекладу, тож слід надати перевагу транскрибуванню назви з дотриманням правописних норм української мови.

And then I'll serve it up with some custard. – *Я подаю його з заварним кремом.* Під час перекладу використано трансформацію генералізації. Заварний крем – крем, виготовлений із молока або вершків, яєць або яєчних жовтків та цукру, зазвичай на водяній бані, але може заварюватися й на повільному вогні. Якщо згущення крему відбувається тільки завдяки жовткам, такий різновид заварного крему має назву *кастард* – при перекладі застосовано транскрибування (слово походить з англійської мови). Отже, кастард – лише різновид заварного крему, тому в сучасному мовленні вживано і словосполучення *заварний крем кастард*, яке не є тавтологічним. Так, якщо до основи заварного крему з молока (вершків), яєць (жовтків) та цукру додати крохмаль, такий крем має назву *патисьєр* (фр. *crème pâtissière*), а якщо крохмаль використо-

вують як загусник без яєць, крем називають *блманже* (фр. *blanc-manger*). І в першому, і в другому випадках використано прийом транскрибування (з французької мови). У нашому матеріалі ми вважаємо за доцільне використати загальновідомий відповідник *заварний крем*.

What I'm starting now is called sabayon, the combination of eggs and sugar. – *Я починаю робити те, що називається сабайон – поєднання яєць і цукру.* Сабайон – відомий італійський десерт, яєчний крем із додаванням вина та інших прянощів. Для приготування сабайону яєчні жовтки збивають із цукром, вином і прянощами на водяній бані до утворення піни. Контекстуально Анна Олсон вживає це слово в значенні ‘яйця з цукром, збиті на водяній бані’. Під час перекладу застосовано транскрибування (слово походить із італійської мови).

You can put garlic in there if you want, a little bouquet garni or a mixture of herbs. – *За бажанням можете додати часник, маленький букет гарні або суміш трав; Now I'm gonna make a fragrant bouquet garni, basically a really nice aromatic tea bag.* – *А зараз я зроблю запашний букет гарні, просто справді гарний ароматний мішечок.* Букет гарні – транскрибований французький вислів *bouquet garni* ‘невеликий букет із сухих запашних трав, перев’язаний кулінарною ниткою та / або поміщений у бавовняний мішечок’.

To decorate and assemble the gingerbread house I use royal icing. – *Для прикрашання й скріплення я використовую королівський айсинг.* Айсинг – різновид цукрової глазури для декорування кондитерських виробів. Трапляється написання запозичення й через літеру *i* (*айсінг*), але це порушує норми українського правопису, тож є небажаним.

And then the ultimate taste of Christmas is a little bit of clementine. – *І нарешті справжній смак Різдва – трохи дольок клементина.* Клементин – гібрид мандарина та апельсина. Під час перекладу застосували трансформацію додавання: з відеоряду видно, що шеф-кухар додає дольки плода, тож англійський вираз на означення невизначеної малої кількості конкретизуємо, уживаючи лічилне слово.

You can put parmesan in there. – *Ви можете додати пармезан.* Пармезан – сорт

італійського твердого сиру. Слово французького походження, до нього застосовано прийом транскрибування. Зауважимо, що вживано в українській мові і транскрибовану італійську назву цього продукту: *Parmigiano Reggiano* – парміджано реджано.

I like to add cocoa nibs. – Я люблю додати **какао-нібси**. Какао-нібси – це дроблені какао-боби. У запозиченні спостерігаємо адаптацію слова до граматичної системи української мови: англійську форму множини іменника *nibs* передано формою однини, сам іменник на основі своєї зовнішньої фонетичної подібності до українських іменників чоловічого роду на приголосний починає відмінюватися за зразком іменників твердої групи II відміни.

First the croissants. – Спочатку **круасани**. Круасан – невеликий хлібобулочний виріб у формі півмісяця, який випікають з листкового тіста. Традиційний для французької та австрійської кухонь. При перекладі застосовано транскрибування (слово запозичено з французької мови).

Pancetta is a type of Italian bacon. – **Панчета** – різновид італійського **бекону**. Панчета – м'ясний продукт італійської кухні, в'ялена свиняча грудинка. Під час перекладу застосовано транскрибування (слово запозичено з італійської мови). Бекон – порівняно давнє запозичення з англійської мови, щодо якого застосовано прийом транскрибування. Слово означає малосольну свинину з туш особливим способом відгодованих молодих свиней (Словник, 1970, с. 155).

I'm gonna do first is just press down on the lemongrass. – Спочатку я просто помну **лемонграс**. Лемонграс – стеблова рослина з лимонним ароматом, в Україні відома також під назвами *лимонна трава*, *лимонник*, *лимонне сорго*. Під час перекладу надаємо перевагу транскрибуванню, головню з огляду на фонетичну довжину слова.

Merguez are traditional North African sausages made from beef or lamb. – **Мергез** – традиційні північноафриканські ковбаски з яловичини чи ягнятини. Слово *мергез* походить із арабської мови, де має кілька варіантів вимови. В українській мові побутує також варіант множинного іменника *мергези*.

They're flavoured with harissa – a fiery chili paste. – Вони приправлені **харисою** – жгучою пастою з перцю чилі. Хариса – гострий пасто-подібний соус із перцю чилі. Слово походить із арабської мови. Удаючись до транскрибування, звертаємо увагу на дотримання норм правопису в українській мові іншомовних слів (*и* після *р* в позиції перед наступним приголосним, відсутність подвоєння літер на позначення приголосних). Під час перекладу фрази застосували також зміну порядку слів та прийом додавання (*chili paste* – паста з перцю чилі).

If you can't get hold of merguez, other spicy sausages like chorizo would work well too. – Якщо не маєте *мергезу*, можна взяти іншу пряну ковбасу на киталт **чоризо**. Чоризо – свинячі ковбаски зі спеціями, традиційна страва іспанської кухні, поширена також у португальській та латиноамериканських кухнях. Слово *чоризо* запозичене з іспанської, транскрибоване, вживане й у формі *чорисо*.

3. Назви напоїв.

Put in some Christmassy sherry. – **Налийте трохи різдвяного шері**. Шері (запозичення з англійської мови, переклад транскрибуванням) і *херес* (запозичення з іспанської мови, переклад транскрибуванням) – повні синоніми. Ці слова вживають на позначення іспанського білого кріпленого солодкого вина. Слідуючи стратегії форенізації, у перекладі ми надали перевагу англійському запозиченню.

Then we're going to add Vin Santo which is a classic Italian sweet wine. – **Помім додаємо Він Санто**, класичне італійське солодке вино. Він Санто (запозичення з італійської мови, застосовано прийом транскрибування) – різновид італійських десертних вин. Італійське словосполучення *Vin santo* буквально означає «святе вино».

Madeira. – **Мадера**. Мадера – доволі давнє запозичення з португальської мови, «сорт міцного вина, яке виготовляють із білих або рожевих сортів винограду» (Словник, 1973, с. 592). Це кріплене вино, виготовлене на островах Мадейра, за назвою яких воно названо; в українській мові усталилася ця назва в дещо видозміненій формі – без літери *й*.

4. Власні назви:

The Maris Piper is an incredible, incredible potato, fluffy and starchy. – **Кармонля**

Марис Піпер дивовижна, м'яка і крохмальна. У наведеному прикладі вжито назву найпоширенішого у Сполученому Королівстві сорту картоплі. Власну назву перекладено транскрибуванням, а також змінено в перекладі структуру речення: підмет і присудок англійського речення трансформовано в українське прикладкове словосполучення, а англійські означення – у складені іменні присудки. Уживання назви сорту рослини після зазначення її родової назви є типовим для української мови.

These are Williams pears. – Це груші сорту *Вільямс*. Під час транскрибування власної назви зважаємо на норми українського правопису, згідно з якими англійську букву *w* на позначення звуку [w] звичайно передають через *в* (Український, 2019, с. 156). У перекладі застосовано також трансформації додавання та зміни порядку слів.

Як бачимо, переважна більшість зафіксованих лексем-реалій поки не кодифікована словниками, але доволі активно побутує в живому мовленні. Це засвідчують, зокрема, приклади слововживання на сайтах спеціалізованих інтернет-магазинів, у мовленні українських кулінарних відеоблогерів, на українських кулінарних сайтах, у соціальних мережах тощо. Тож для перекладача важливо звертатися до живого мовлення, відстежувати тенденції слововживання та засвоєння іншомовних слів. Не менш важливою є і його висока обізнаність з кулінарною культурою різних країн і народів.

У відеорецептах основним прийомом виявилось транскрибування реалій. Це водночас і спосіб запозичення, поповнення словникового складу української мови. Засвідчені

одиниці легко та швидко адаптуються до граматичної системи української мови, а от дотримання правописних норм вимагає особливої пильності. Відзначимо також значну кількість граматичних трансформацій, використаних у перекладах речень із реаліями.

Висновки. Отже, переклад текстів кулінарних відеорецептів базується на стратегії форенізації, яка дає змогу досягти точності у відтворенні інформації. На вибір перекладацького відповідника впливають загальні закономірності та правила перекладу аудіовізуальних текстів, що унеможливають застосування коментарів та мінімізують описовий переклад. Основним способом перекладу кулінарних реалій є транскрибування.

Із проаналізованого матеріалу можемо зробити ще кілька висновків. По-перше, описані кулінарні реалії, належні з походження до тої чи тої національної кухні, якщо не звичні, то принаймні не екзотичні елементи багатьох національних кухонь світу. Це один із виявів глобалізаційних світових процесів. По-друге, англійські кулінарні тексти виконують роль ретрансляторів і популяризаторів кулінарних традицій різних народів і націй, а англійська мова виявляється посередником, завдяки якому в українську мову проникло багато кулінарних назв. Це, безумовно, пов'язано зі статусом англійської мови як глобальної. По-третє, актуальною залишається проблема дотримання норм українського правопису під час транскрибування запозичень. По-четверте, важливою є й проблема лексикографічного опису та кодування нових лексичних одиниць із сфери кулінарії.

ЛІТЕРАТУРА

- Вільний тлумачний словник. 2013–2018. URL : <http://sum.in.ua/f/>.
- Державецкая И.** Глюттоническая лексика и проблемы её перевода. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. 2013. С. 466–470.
- Жулавська О., Заболотна І.** Способи відтворення кулінаронімів українською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2021. № 52. Том 2. С. 137–140.
- Панченко О.І.** Глютонічний дискурс як проблема перекладу. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. 2021. № 16. С. 90–95.
- Словник української мови: в 11 т. URL : <http://sum.in.ua/s/>.
- Український правопис. Київ : Наукова думка. 2019. 391 с.
- Чернова Ю., Гаращенко Т.** Кулінарна термінологія та проблеми її перекладу. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 148–151.

- Burton K. L.** *You Are What You Eat: Investigating Food Discourse and Digitally-Mediated Identities*. Open Access Dissertations, 2016. 432 p. URL : http://digitalcommons.uri.edu/oa_diss/432.
- Mac Con Iomaire M.** The Language of Food: A Review of the 2009 Oxford Symposium on Food and Cookery. *Journal of Culinary Science and Technology*. 2009. Vol. 7. № 2–3. P. 211–217. Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org>.

REFERENCES

- Burton, K. L.** (2016). *You Are What You Eat: Investigating Food Discourse and Digitally-Mediated Identities*. Open Access Dissertations. Retrieved from http://digitalcommons.uri.edu/oa_diss/432 [in English]. Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org> [in English].
- Chernova, Yu., Harashchenko, T.** (2018). Kulinarна terminolohiia ta problemy yii perekladu [Culinary terminology and problems of its translation]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 12 (64), 148–151 [in Ukrainian].
- Derzhavetskaya, I.** (2013). Glyuttonicheskaya leksika i problemy eyo perevoda [Gluttonic lexis and difficulties of its translation]. *Uchenyie zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya «Filologiya. Sotsialnyie kommunikatsii» – Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. Series: Philology. Social communications*, 1 (Vol. 26 (65)), (pp. 466–470) [in Russian].
- Mac Con Iomaire, M.** (2009). The Language of Food: A Review of the 2009 Oxford Symposium on Food and Cookery. *Journal of Culinary Science and Technology*, 2–3 (Vol. 7), (pp. 211–217) [in English].
- Panchenko, O.** (2021). Hliutonichnyi diskurs yak problema perekladu [Gluttonic discourse as a problem of translation]. *Naukovyi visnyk Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni I. Franka. Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo) – Scientific Bulletin of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 16, 90–95 [in Ukrainian].
- Slovnyk ukrainskoi movy [Ukrainian language vocabulary]. Vols. 1–11. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/> [in Ukrainian].
- Ukrainskyi pravopys* (2019). [Ukrainian orthography]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Vilnyi tлумachnyi slovnyk (2013–2018). [Free explanatory dictionary]. Retrieved from: <http://sum.in.ua/f/> [in Ukrainian].
- Zhulavska, O., Zabolotna, I.** (2021). Sposoby vidtvorennia kulinaronimiv ukrainskoiu movoiu [Ways of reproduction of culinary names in the Ukrainian language]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, 52 (Issue 2), (pp. 137–140) [in Ukrainian].